

Sanayileşmede Devletin Öncü Rolü ve İnovasyonun Önemi: Güney Kore Örneği

Araştırma Makalesi /Research Article

Sinan YAZICI¹

ÖZ: Sanayileşmenin başlangıcını, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de buhar gücünün üretimde kullanılmaya başlanması ile ortaya çıkan fabrikalara dek geriye götürmek mümkündür. 19. yüzyılın ilk yarısında Fransa, Almanya, Hollanda gibi diğer Batı Avrupa ülkeleri de sürece dâhil olmuştur. Sürece daha sonra Mısır ve ABD gibi Avrupa dışı ülkeler de katılmıştır. Ancak Mısır’ın sanayileşme süreci Baltalimanı Ticaret Antlaşması ile akamete uğratılmıştır. Sanayileşme/kalkınma sürecine 20. yüzyılın ikinci yarısında Güney Kore de dâhil olmuştur. Böylece kapitalist dünya sistemi Avrupa’dan dünyanın diğer bölgelerine yayılmasını sürdürmüştür. Bu çalışma, sanayileşen ülke örneklerinden Güney Kore’yi Modern Dünya Sistemi kuramı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kuramın en önemli kavramlarından olan rekabet, sanayileşmede, hem ülke sayısındaki artışa hem de teknolojideki gelişmelere yol açan bir faktördür. Bu kapsamda rekabetin sürdürülebilirliğinde inovasyon ve devletin öncü rolünün önemi ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen ikincil veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmiştir. Literatürden edinilen bilgiler ışığında, II. Sanayi Devriminin sonlarında sanayileşme sürecine giren Güney Kore’nin başarıya ulaşmasında, ciddi bir planlama ile rekabet ve inovasyon şartlarını dikkate alarak devlet öncülüğünde yaptığı çalışmaların önemli bir rolü olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Güney Kore’nin yaşadığı sanayileşme/merkez ülke olma sürecinde MDS kuramının açıklama gücünün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kore, Modern Dünya Sistemi, rekabet inovasyon, sanayileşme,

The Leading Role of the State in Industrialization and the Importance of Innovation: Example of South Korea

ABSTRACT: It is possible to date the history of industrialization back to the 16th century. However, the time period accepted as the beginning of industrialization is the beginning of factory production in England in the second half of the 18th century. Western European countries such as France, Germany, and the Netherlands joined the process in the first half of the 19th century. Later, non-European countries such as Egypt and the USA joined the process. However, Egypt's industrialization process was interrupted by the Baltalimanı Trade Agreement. South Korea also joined the industrialization/development process in the second half of the 20th century. Thus, the capitalist world system continued to spread from Europe to other parts of the world. This study aims to examine South Korea, one of the examples of industrializing countries, within the framework of the Modern World System theory. According to this theory, the capitalist world economy was formed as a result of competition between states. Competition, one of the most important concepts of this theory, is a factor that leads to both the increase in the number of countries and the developments in technology in industrialization. In this context, the importance of innovation and the leading role of the state in the sustainability of competition emerges. As a result of the study, South Korea, which entered the industrialization process at the end of the Second Industrial Revolution with no other resource than labor force, started industrialization with a serious planning process led by the state. It has also reached the position of being a central/industrialized country by focusing on R&D and innovation studies since the 1980s. It has been found that the MDS theory has explanatory power in the industrialization/central country process experienced by South Korea.

Keywords: South Korea, Modern World System, competition, innovation, industrialization

Geliş Tarihi / Received: 07/02/2025

Kabul Tarihi / Accepted: 24/03/2025

¹ Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sinanyazici@bayburt.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9121-4677

1. Giriş

Sanayileşme, dünya tarihinde yaşanan en köklü ve önemli dönüşümlerden biridir. Bu dönüşümle birlikte teknolojiye ciddi gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmeler sonucunda dünyamız, sınırların belirsizleştiği küresel bir pazar halini almıştır. Küreselleşme, ekonomi başta olmak üzere siyasi, toplumsal ve yönetsel alanlarda rekabeti daha da artırmıştır. Rekabetle birlikte devamlı yenilenme ve gelişme zorunlu olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte rekabet, firmaların yanında kamu kurum ve kuruluşlarını, inovasyona ve rekabetçi koşullara uyum sağlamaya zorlamaktadır. Belirtilen sonuçların temel sebebi olarak ifade edilebilecek olan sanayileşmenin kökleri 16. yüzyılın başlangıcında gerçekleşen Ümit Burnu'nun ve Amerika kıtasının keşfine kadar götürmek mümkündür. Bu keşif hareketi bir yandan üretim ve ticaret merkezi olarak Hindistan'ın, Avrupa'da ortaya çıkan *kapitalist dünya ekonominin* pazarı haline gelmesine yol açarken, diğer yandan Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, *kapitalist dünya ekonominin* ihtiyaç duyduğu hammadde ve emek kaynağı olmuştur (Smith, 2009: 139-140).

Kökleri 16. yüzyıla kadar geriye götürülebilecek olan sanayileşme konusunda, kabul gören zaman dilimi, bir üretim şekli olarak fabrika üretiminin ortaya çıkmaya başladığı 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de sanayileşme adına yaşanan gelişmelerdir. İngiltere'de buhar gücünün üretimde kullanılmaya başlaması ile ortaya çıkan sanayileşme süreci, diğer ülkeleri de sanayileşmeye zorlamıştır. Nitekim 19. yüzyılın ilk yarısında Fransa, Almanya, Hollanda gibi Batı Avrupa ülkeleri sürece dâhil olmuştur. Sanayileşme sürecine Mısır (Yazıcı, 2016: 101-102) ve ABD gibi Avrupa dışı bölgeler de dâhil olmuştur. Ancak Mısır'daki sanayileşme süreci, 1838 yılında imzalanan Baltalimanı Ticaret Antlaşmasıyla dönemin merkez hegemon ülkesi İngiltere tarafından sona erdirilmiştir.

Mısır'ın sanayileşmesiyle ilgili yapılan çalışmada (Yazıcı, 2016), belirtilen konu ile ilgili olarak açıklama gücü olabilecek kuramlara bakılmıştır. Bunlar; kökeni Şarkiyatçılığa kadar geriye götürülebilecek olan Modernleşme kuramı, Marksist kuram, Bağımlılık kuramı ve Modern Dünya Sistemi (MDS) kuramları olduğu saptaması yapılmıştır. Belirtilen kuramlarla ilgili diğer kuramlar değerlendirildikten sonra, MDS kuramının Mısır'daki sanayileşme sürecini açıklama gücü olabileceği düşünülmüştü. Bu tespitte özellikle MDS kuramında, dünya ülkeleri arasında iktisadi temelde merkez, çevre ve yarı çevre şeklinde hiyerarşik olarak ortaya çıkmış bir sistemin varlığı iddiası dikkat çekmişti. Bu kuramın seçilmesinde ayrıca *dünya imparatorluğu* kavramının da önemli bir orunu vardı. Çünkü Mısır Osmanlı İmparatorluğunun bir parçasıydı. Bu durumun mutlaka göz önünde tutulması gerekliydi. Çalışma sonunda sadece *dünya imparatorluğu* kavramının değil; MDS kuramının *dünya ekonomi, rekabet* kavramları ve bu kavramların bir sonucu olarak kabul edilen *merkez, çevre ve yarı çevre* gibi kavramların da ciddi bir açıklama gücünün olduğu tespiti yapılmıştı.

MDS kuramının açıklama gücünün diğer sanayileşen ülkelerde de sınanması gereği ortadadır. Bu kapsamda, Mısır'la benzerlikleri nedeniyle ilk dikkati çeken ülkelerden biri Güney Kore'dir. Mısır'ın Osmanlı Cihan Devleti'ne bağlı bir eyalet konumunda olması gibi, Güney Kore de başlangıçta Japonya'ya bağlı bir bölgeydi. Bu ülke, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın mağlubu Japonya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olmuştur. Ancak ülke daha sonra da Kuzey Kore ve Güney Kore olarak ikiye bölünmüş ve Japonya'nın 19. yüzyılında üçüncü çeyreğinin sonunda başlattığı sanayileşme sürecine benzer bir süreci, Güney Kore de 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, 1960'lı yıllarda başlatmıştır.

Kurulduğu yıldan itibaren, Güney Kore başta İkinci Dünya Savaşının galibi ve merkez hegemon ülkesi ABD ve diğer gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan dış yardımlarla ayakta kalabilmişti. Güney Kore'nin sanayileşme hamlesi, ciddi bir kalkınma öyküsüdür. Bu ülke, kurulduğu 1960'lı yıllarda dünyanın en fakir ülkelerinden biri iken 1965-1990 yılları arasında uyguladığı sanayileşme programı sayesinde, 1990 yılına gelindiğinde dünyanın önde gelen sanayi kuruluşlarına sahip olmuştur. Ancak bu ülkenin sanayileşme çabası, 1997 yılında yaşanan Asya Krizi ile ciddi bir sınavdan geçmiş ve ülke çevreleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu buhranın etkisiyle bir bunalım dönemi yaşayan Güney Kore, IMF ile 57 milyar dolarlık yardım paketi antlaşması imzalamıştır. Bu krizi aşmada da Güney Kore başarılı olmuştur. Bu çerçevede Güney Kore'nin izlemiş olduğu sanayileşme politikalarının anlaşılması önem arz etmektedir. Güney Kore'nin yaşadığı sanayileşme süreci, kabaca Üçüncü ve Dördüncü Sanayi Devrimleri dönemlerine denk gelmektedir.

Güney Kore'nin sanayileşme/kalkınma süreçleriyle ilgili yapılan alanyazın araştırmasında Güney Kore'nin sanayileşmesi süreci ile ilgili olarak çalışmalar yapılmıştır (Arslanhan & Kurtal, 2010; Berberoğlu, 1986; Eski, 1989; Hava, 2021; Çakmak, 2016; Yoo, 2008; Hong, 2010; TURKTRADE, 1988). Belirtilen çalışmalar, ülkenin kalkınma sürecinde benimsemiş olduğu politikaların neler olduğu, bu politikaları uygulamada hangi zorluklarla karşılaştığı ve bu güçlükleri aşmada hangi stratejileri izlediği şeklinde süreci ele alan çalışmalardır. Bu ülke ile ilgili olarak Chang'ın çalışmalarının farklı bir bakış açısıyla yapıldığı tespit edilmiştir. Chang (2018) çalışmasında Güney Kore'nin kalkınma sürecinde devletin öncü rolünden bahsetmekte ve bu rolün sadece Güney Kore'de değil, serbest piyasa ilkelerinin merkezi olarak kabul edilen ve ilk sanayileşen ülke olarak İngiltere'de bile mevcut olduğunu belirterek liberal anlayış çerçevesinde sanayileşmenin olamayacağı iddiasında bulunmaktadır. Alanyazın incelenmesi çerçevesinde değinilen çalışmalar, alanyazında Güney Kore'nin sanayileşme süreciyle ilgili önemli çalışmalardır.

Ancak Chang'ın çalışmaları da dâhil olmak üzere, Güney Kore ile ilgili yapılan çalışmalar, MDS perspektifi ile yapılmış çalışmalar değildir. MDS perspektifi, sürecin devletlerarası rekabet boyutuna vurgu yaparak rekabetin inovasyona ve inovasyonun da sanayi devrimlerine yol açtığını ortaya koymaktadır. Bu

etkileşimin dünya ekonominin ortaya çıkmasına yol açtığına işaret etmektedir. Dünya ekonomi devletlerarasında merkez, yarı çevre ve çevre şeklinde iktisadi yapıları meydana gelmesine neden olduğuna vurgu yapar. Merkez ülkeler sanayileşmiş yüksek teknoloji malları üreten ülkeler iken çevre ülkeler hammadde ya da işlenmemiş mallar üreten ülkelerdir. Yarı çevre ülkeler ise merkez ile çevre arasında risk azaltıcı tampon ülkeler olarak kabul edilmektedir. Batı Avrupa dışında sanayileşmiş/merkez ülke örneği olarak Güney Kore'nin sanayileşmesini MDF perspektifinde ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmaması literatürde önemli bir boşluk meydana getirmektedir.

Literatürde ortaya çıkan bu boşluktan hareketle bu çalışma Güney Kore'nin sanayileşme sürecini MDS kuramı çerçevesinde inceleme hedefine yönelmiştir. Güney Kore'nin sanayileşme sürecini ele alan diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, MDS kuramından hareketle sanayileşme sürecinin ya da Kapitalist Dünya Sistemin tarihsel temellerine inmek suretiyle sanayileşmede, sürecin temel dinamiklerini ortaya koymuş olacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde MDS kuramı ele alınmıştır. Böylece bu çalışmanın amacı doğrultusunda, kavramsal ve teorik temeller ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümünde MDS kuramının rekabet, inovasyon ve sanayi devrimleri gibi başlıca kavramları inceleme konusu yapılmıştır. Bu kavramların birbirleri ile ilişkisi ve sanayileşmiş/merkez ülke olma yolunda bu kavramların önemi ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde inceleme nesnesi olan Güney Kore'nin sanayileşme süreci ele alınmıştır. Güney Kore hükümetleri, ilk olarak planlı kalkınma anlayışını benimsemişlerdir. Bu aşamada devlet ciddi bir şekilde öncü rolde bir aktör olarak kaynakları en verimli bir şekilde kullanma çabası içerisinde olmuşlardır. Bu dönemde ülkede büyük sanayi şirketleri (Çaebol²) yaratma ve onları koruma hedefine odaklanmıştır. İkinci aşamada ise yaratılan ve korunan bu Çaebollerin ülkenin iç piyasasındaki tekel konumlarını kırmaya odaklanmışlardır. Bu çerçevede kısa vadeli programlarla bu şirketlerin Ar-Ge yatırımları yapmaları teşvik edilmiştir. Böylece yüksek teknoloji ürünü malları üretmelerine ve piyasadaki rekabet ortamına uyum sağlamalarına çaba gösterilmiştir.

2. Modern Dünya Sistemi

Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan MDS kuramına göre MDS, esasen kapitalist dünya ekonomiyeye dayanan bir sistemdir. Wallerstein tarafından ortaya atılan bu kurama göre kapitalist dünya ekonomiy; belli üretim türlerinin veya kapitalist üretim biçiminin; belirli ve sınırlı bölgelere sermaye birikimini yoğunlaştırması temelinde, dağılımın hiyerarşik bir eşitsizliğini içermektedir

² Güney Kore'de, bireysel şirketler ve bu şirketleri birleştiren daha geniş ağlar olmak üzere iki örgütlenme düzeyi bulunur. Büyük işletme ağları ya da iş kümeleri, çaebol olarak ifade edilir. Bu ülkede, geniş iş sektörünün hemen hemen tümü bir çaebol ağının parçasıdır. Çaebol, genellikle aile şirkettir (ya da aile denetimindedir) ve akrabalık temellidir. Birçok G. Kore şirketine sahiplik ve yönetimin ayrılmamış olması dolayısıyla sahip aile, yönetim sürecine aktif olarak katılmakta ve güç pozisyonlarını elinde tutmaktadır (Aytekin, 2015: 71).

(Wallerstein, 1998: 168-170). Kapitalist dünya ekonomi veya MDS'de; belirli bölgelerde sermaye birikiminin yoğunlaşması önemlidir. Böylece kapitalist tekel grupları ayakta kalarak varlıklarını sürdürebilmektedir. Ayrıca bu tekel gruplarının devamı için devlet yapılarının desteklenmesini zorunludur. Bu kuram, kapitalizmin ortaya çıkmasında Batı Avrupa'nın feodal yönetim sistemi sonucu meydana gelen oldukça küçük devlet yapılarının birbirleriyle rekabetlerinin tesirli olduğunu iddia etmektedir (Kennedy, 2017: 22). Amerika kıtasının keşfi ve sömürgeleştirilmesi ile artan üretim kaynakları ve pazarlar, beraberinde sanayileşmeye doğru giden bir süreci getirmiştir.

Gevşek veya zayıf bir biçimde birbirine bağlı siyasi yapılar, kapitalist dünya ekonomide bulunmaktadır. Kapitalist dünya ekonomi çok sayıda siyasi birimin bir arada var olduğu bir yapıya işaret etmektedir. Bu siyasi yapıların arasında metalar ve insanların değişimi ve dolaşımı beraberinde iş bölümünü öne çıkarmıştır. İş bölümü ve ona bağlı olarak gelen uzmanlaşma yapısı, eşit olmayan bir gelişmeye sebep olmuştur. Bu durum MDS'nin içerisinde merkez yarı çevre ve çevre ülkeler şeklinde bir yapıya yol açmıştır (Wallerstein, 2004: 40-57). Eşit olmayan gelişme, nitelsiz iş gücü ve tarımsal üretim biçiminin hâkim olduğu çevre bölgelerin artı değerinin kapitalist dünya ekonomi çerçevesinde, merkez ülke/bölgelere doğru aktarılmasına yol açmıştır. Bu aktarımda fiyat olgusu en önemli bir faktör konumundadır.

Ağırlıkla sanayi üretiminin yapıldığı merkez ülke/bölgelerde üretilen mallar yüksek fiyatla yarı çevre ve çevre bölgelere aktarılırken, çevre bölgelerin ucuz fiyatlı hammaddeleriyle tarımsal ürünleri bu sayede ele geçirilmiş olur. Kapitalizm ya da sömürgeye dayalı iktisadi sisteminin ezici mekanizması; düşük değerli ve oldukça zayıf üretim araçlarıyla üretim yapan bölgeleri ezerken, dünya ekonomi sistemde hiyerarşik olarak merkez, yarı çevre ve çevre ülke-bölge yapılarından oluşan devletler düzeyinde bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu hiyerarşik yapı 17. yüzyılın ortalarında istikrarlı bir manzara sunarak özellikle Kuzeybatı Avrupa'da menfaatleri örtüşen küçük bölge, beylik, vb. gibi siyasi yapıların birbirlerine yaklaşıp güçlü devlet biçimlenmesini sağlamıştır (Wallerstein, 2004: 41-42).

MDS'de, teknolojik bakımdan, yüksek teknolojiyi elinde bulunduran ülkeler merkez devlet olarak nitelendirilmişlerdir. Aynı zamanda merkez ülkeler devletin güçlü aygıtlarına sahip ülkelerdir. Merkez ülkelerin iktisadi sistemlerinde tekel ve yarı tekel olarak konumlanan güçler bulunmaktadır. Ancak bu ülkeler, güçlü devlet aygıtlarına dayanarak bu tekel konumundaki güçleri denetleyebilmektedirler. Merkez ülkelerin güçlü idari aygıtları, hem merkezde emeğe dayanan işgücünü aktif olarak denetlemekte hem de merkezin gereksindiği hammaddelerin ve mamullerin uygun ya da düşük fiyatla çevre ülkelerde üretilmesini temin etmek hedefiyle, bu ülkelere yön vermektedir (İnan, 2010: 53).

Yani iktisadi, siyasi ve idari bağımlılık ilişkisiyle merkez ülkelere tabi çevre devletler bulunmaktadır. Çevre devletler veya iktisadi yapılar güçsüz ordu ve

bürokratik açıdan kurumsallık kazanamamış kamu yönetimi yapılarıyla her yönden merkez ülkelere tabidirler (Özel, 1995: 12-17). Çevre ülkelerdeki siyasi düzen, çevreden merkeze hammadde akışını garanti altına almak hedefindedir. Bu nedenle de düzene karşı başkaldıran birey veya kurumların itaatini sağlamaya zorlayıcı siyasalar uygulama vazifeleri vardır. Yüksek teknoloji veya inovasyona sahip merkez devletler (Yazıcı, 2018: 72), diğer güçsüz devletleri istedikleri gibi yönlendirerek kendi menfaatlerine uygun politikalara zorlamaktadırlar.

Yarı çevre bölgeler, MDS'nin diğer bir önemli unsurudur. Yarı çevre bölge ya da ülkelerin merkez ülkeyle çevre ülke arasında ortaya çıkabilecek riskleri azaltıcı tampon bölge vazifesini üstlenmişlerdir (Wallerstein, 2004: 55-61). Yarı çevre ülke veya bölgeler, MDS'de krizleri yumuşatmak gibi bir işleve de sahiptirler. Yarı çevre devletlerin iktisadi yapılarının esnek olması, iktisadi gelişmeleri kendi menfaatlerine kullanarak kapasitelerini büyütebilmelerine olanak tanımaktadır.

3. Rekabet, İnovasyon ve Sanayi Devrimleri

Kapitalist dünya sistemde merkezde bulunan devletlerarası rekabet sanayi devrimlerini getirmiştir. Rekabet kavramı, aynı iş alanı ya da sektörde çalışan kişi veya kurumlar arasında; daha iyiye varma, iyi neticeler elde etme ve birbirine üstünlük elde etme çabası şeklinde ifade edilebilir (İleri ve Horasan, 2010: 172). Doğru bir tanımlama olarak kabul edilebilecek bu tanım, mikro düzeyde bir tanımdır. Rekabet kavramına makro çerçeveden bakıldığında iki temel niteliğin olduğu görülür. Bunlardan biri devletlerin serbest ve kurumsallaşmış pazar şartlarıyla içerisinde yurttaşlarının gelirlerini arttırmaya çalışmasıdır. Diğeri ise, devletlerin üretmiş olduğu ürün ve hizmetleri uluslararası pazarlarda sunabilme ve başarılı olabilmesidir (President's Commission on Industrial Competitiveness, 1985). Dünya sistemin kapitalist yönde evrilmesine neden olan rekabet olgusunun kökenleri, Batı Avrupa'daki feodal yapının sebep olduğu küçük ve oldukça parçalı devlet yapısındadır. Avrupa'da birbirlerine denk rakip devletler, bu rekabet ortamında varlıklarını devam ettirmek için mücadeleyi faal bir biçimde sürdürmek zorundaydılar (Kennedy, 2017: 22).

Devletler arasında ortaya çıkan bu rekabet, Avrupa kıtasının batı bölümündeki siyasi birimler arasında bir olgu olarak süreklilik göstermiştir. Batı Avrupa devletleri arasında yaşanan rekabetin bu sürekliliği ekonomik, siyasi, ilmi ve teknoloji alanındaki gelişmeleri güdülmüştür. Rekabet, ortaya yeni çıkmaya başlayan ulus devletlerin de, kendilerine rakip olan ülkelere karşı kuvvetli ordular teşkil etmesinin temel gerekçesini oluşturmuştur. Rekabet kavramın kapitalizmin doğuşu ile yakından ilişkisi bu şekilde ortaya çıkarken aynı zamanda merkez ülkelerin sayısal olarak artmasına paralel bir şekilde beraberinde inovasyon kavramını getirmiştir (Gadot, 2016). Bu kavram özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmıştır (Er, 2013: 84). Latince kökenli "innovatus" fiilinden türetilen inovasyon kavramı³ fiil olarak değiştirmek, yenilik yapmak,

³ <http://latin-dictionary.net/definition/23919/innovo-innovare-innovavi-innovatus>

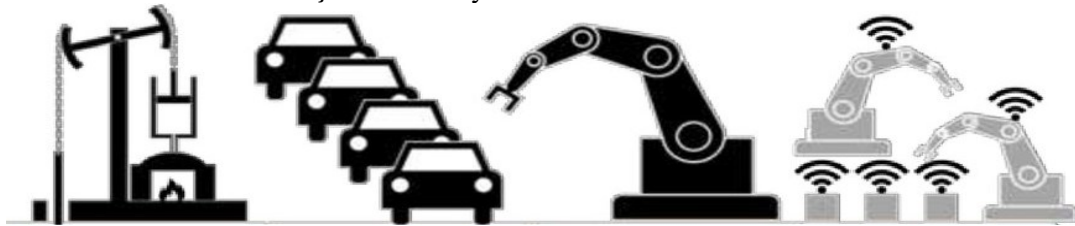
yenilemek gibi anlamlara gelmektedir. İnovasyon kelimesini, kavramsal bakımdan yenilik yapmak, yeni bir fikir bulmak, geleneksel ve alışılmış olanın dışında yeni bir ürün ortaya çıkarma süreci olarak (Oslo Manual, 2018: 20) tanımlamak mümkündür.

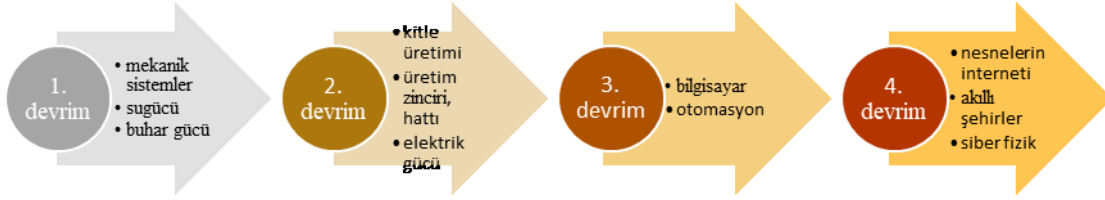
İnovasyon kavramının, bilimsel olarak ilk kullanımı ve bu konu ile ilgili kuram geliştireni Schumpeter'dir. Schumpeter, inovasyonla icat arasında bir ayrım yaparak bu iki kavramın aynı manaya gelmediklerini belirtmiştir. Schumpeter'e göre kalkınmanın taşıyıcısı mucit değil inovasyondur (Schumpeter, 1939: 84). Schumpeter'a göre, bir icadın yenilik yaratabilmesi için mutlaka üretim faaliyetine uygulanması gereklidir. İster iktisadi bağlamda firmalar arasında isterse devletler arasında oluşan rekabet şeklinde olsun inovasyon zorunlu hale gelmektedir. İnovasyonla firma ve ülkeler rekabet gücü kazanabilecekleri araçları üretebilmektedir (Aghion vd., 2002; Çivi, 2001; Martin ve Theeuwes, 2006; Yorgancılar, 2010; Dereli, 2017).

Rekabet için önemi büyük olan inovasyonda için önemli bir aşama, Ar-Ge'de, bilgi dağarcığını geliştirmeyi hedefleyen ve düzenli olarak devam ettirilen yaratıcı çalışmalardır. Ar-Ge faaliyetlerinin başarılı olabilmesi için bu yapıların girişimcilik niteliğine sahip olması gerekmektedir. Bu niteliğe sahip olmayan Ar-Ge çalışmaları artı değer ortaya çıkarmamakta ve dolayısıyla faaliyetlerin neticesi inovasyona dönüşmemektedir. Bu nedenle de inovasyonu hedefleyen faaliyetler yalnızca teknolojik çerçevede olmamalıdır. Örgütlenme ve pazarlama inovasyonu çerçevesinde de değerlendirilmelidir (Zerenler, vd., 2007: 662). İnovasyon, yeni fikirlerle alışılmışın dışına çıkma süreci olarak örgütlenme veya kurumsal yapıda, idari sahada ve pazarlama gibi değişik alanlarda yenilik yapılmalıdır. Yapılan bu yenilikler, sürecin neticesinde artı değer ortaya çıkarma ve bu süreci devamlı hale getirebilmelidir (Yazıcı, 2018: 74). İnovasyonu gerçekleştirebilen ve bunu devamlı kılabilen devlet ya da firmalar rakiplerine karşı ciddi bir rekabet üstünlüğü elde edebilirler. Yani rekabetle inovasyon arasında doğrusal ve olumlu yönlü bir ilişkinin varlığından söz etmek olanaklıdır.

Bu kapsamda gerek merkez ülkeler arasındaki rekabet ve gerekse merkez ülkelerin sayısal olarak çoğalmasının etkisiyle artan inovasyon çalışmaları sonucunda, üretim sistemi gerek yapısal gerekse işlevsel olarak değişikliklere uğramaktadır. Bu çerçevede Sanayi Devriminin başlangıcından itibaren dört farklı sanayi devriminden bahsetmek mümkün olmaktadır.

Şekil 1: Sanayi Devrimlerinin Tarihsel Süreci

Kaynak: <https://ppt-online.org/325746>

Şekil 1’de görüldüğü gibi Birinci Sanayi Devrimi, su ve buhar gücünün üretim süreçlerinde insan ve hayvan gücü yerine kullanılmaya başlanmasının bir neticesi olarak gerçekleşmişti. Birinci Sanayi Devrimi ile makine ve makineleşmeye dayalı seri üretim süreci başlatılmıştı. Bununla birlikte, tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru bir gidiş de ortaya çıkmıştır. Nitekim İngiltere sanayi devrimini gerçekleştirerek MDS içerisinde üretimi için gerekli olan hammadde ve mamul malları için pazar sorununu halletmiştir (Küçükcalay, 1997: 52-56). Neticede Birinci Sanayi Devrimi, adı 1930’lu yıllarda konulmaya başlanan, inovasyonda önemli birçok atılımın gerçekleştirilmesine imkân sağlamıştır. Bu çerçevede inovasyonu faal bir biçimde kullanan İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinin iktisadi ve siyasal olarak güçlenmesi ve rekabet üstünlüğünü ele geçirmelerini sağlamıştır.

İkinci Sanayi Devrimine, 1850’li yıllardan sonra geçişle birlikte sanayileşen/merkez ülke sayısı da artmış Almanya, ABD ve Japonya gibi devletler merkez ülkeler grubuna katılmışlardır. Bu yıllarda buhar gücü, yerini elektrik enerjisine bırakmış, elektrik enerjisi ile çalışan makineler yaygınlaşmıştır. Üretim miktarında yaşanan büyük artışlar İkinci Sanayi Devrimini yaşayan ülkelere büyük avantajlar sağlamıştır. Merkez ülke sayısının artışı, beraberinde, hammadde ve pazar ihtiyacını da getirmiştir. Bu kapsamda dünya çapında sömürgeleştirme hareketlerinde büyük bir artış ortaya çıkmıştır. Dönemin siyasi haritalarına bakıldığında bu durum açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Yazıcı, 2018: 82). Nitekim 19. yüzyılın ortalarında Afrika’nın sahil/kıyı kesimlerinde devletler varken üçüncü çeyreğinde yani geçen yirmi beş yıllık bir zaman diliminde Afrika kıtasının sanayileşen ülkelere paylaşıldığını göstermektedir. Yaşanan bu hızlı değişimde, II. Sanayi Devrimi’nin büyük bir etkisini olmuştur. Bu durum yalnızca Afrika haritasında değil diğer kıtalarda da meydana gelmişti. Japonya Asya ve Uzakdoğu’da, ABD Amerika kıtasında, sömürge arayışlarına girmişlerdi.

Daha sonra ortaya çıkan dünya savaşları da yine sanayileşen merkez ülkeler arasındaki hammadde ve pazar sorununa çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkmıştı. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra meydana gelen iki kutuplu dünya sistemi; siyasi ve iktisadi güç savaşlarını ve bu mücadele ortamında üstünlüğü elde etmeye çalışan ülkeler, teknolojik alanda da ciddi bir rekabete girişmişlerdi. ABD ve SSCB’nin başçılığında üstünlük sağlama hedefiyle silahlanma yarışı devam ettirilirken bu yarış, teknolojinin de süratle gelişmesine yol açmıştı. Küresel güç savaşları, uzay araştırmaları, Ay’a uydu gönderme, bilişim teknolojileri, internet,

vb. gibi ciddi sayıda gelişmenin meydana gelmesine vesile olmuştu (Rifkin, 2014: 58). Bu savaşlar ayrıca daha önceki endüstri devrimlerinde öne çıkan kömür ve petrol gibi tükenbilir enerji kaynaklarının yerine, rüzgâr ve güneş gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmenin lüzumunu göstermişti.

Bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle beraber, 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Üçüncü Sanayi Devrimine işaret ederken takvimler 20. yüzyılın 3. çeyreğini gösteriyordu. Bu dönemde ortaya çıkan bilgisayar teknolojisi bilişimde ciddi aşamaların kat edilmesine yol açarken yaşamın bütün alanlarında otomasyona geçişi de süratlendirmiştir. İnovasyon alanında önemli kazanımların elde edildiği bir dönem olarak ifade edilebilecek Üçüncü Sanayi Devrimi ile beraber dünyada birçok devlet sanayileşme yönünde atılım halinde olurken, robotlar üretim süreçlerinde insan emeğinin yerini almaya başlamıştı. Rekabetçi koşullarda üstünlük elde etmenin anahtarı olarak sunulan inovasyon; katma değer ortaya çıkarmak hedefiyle ürün, hizmet, süreç, iş modelinde yeni fikirlerin ortaya konulması olarak tanımlanmaktadır (Nicolas ve Cerdan, 2011: 503). Gerek amaç, gerek örgütlenme ve gerekse etkinlikleri bakımından ülkeleri, ticari firmalar gibi nitelendirme imkânı olmasa da, dünya çapında rekabet şartlarında kalkınmak, gelişmek ve öteki ülkelerle gerek rekabet yapabilmek gerekse dünyada üstünlüğü kazanabilmek amacıyla, ülkelerin de inovasyonu önemsemesi gerekmektedir.

İnovasyondaki ilerlemelerle beraber Alman mühendislerinin çalışmalarının bir sonucu olarak 2011 yılında sanayide kullanılan akıllı robotlar hizmetler sektöründe ve yaşamın öbür alanlarında da etkin olmaya başlaması ile birlikte Dördüncü Sanayi Devrimi de başlamıştır. Otomasyondan otonomlaşmaya bir gidiş olan Dördüncü Sanayi Devrimi, Üçüncü Sanayi Devriminden sonra fabrikaların üretim hatlarında aktif olarak kullanılan robotik teknolojiyi ileriye taşımıştır (Roblec, Mesko, ve Krapez, 2016: 5-7). Bu teknoloji hizmetler sektöründe de önem kazanmaya başlamıştır.

Alanyazından elde edilen bilgiler sonucunda, sanayi devrimlerinin rekabet sonucu ortaya çıkan inovasyon çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yani sanayi devrimleri inovasyonu öne çıkaran, inovaktif çalışmaları hızlandıran ve inovasyon yaratan bir süreç iken, inovaktif faaliyetler sonucu ortaya çıkan teknolojik gelişmeler de sanayi devrimlerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur demek mümkündür. Hem sanayi devrimleri hem de inovaktif faaliyetlerin esasında hem küresel iktisadi aktörlerin hem de ülkelerin rekabetçi yarışı bulunmaktadır. Yaşanan küresel rekabette yeni teknolojiler ortaya çıkarılmakta ve ortaya çıkarılan teknolojiler ürüne dönüştürülmektedir. Ürüne dönüştürülen teknolojik mallarla pazar payının artırılması amaçlanmaktadır.

4. Güney Kore'nin Sanayileşme Süreci

Güney Kore'nin sanayileşme sürecini başlatan başlıca etkenin devletlerarası rekabet olduğu anlaşılmaktadır. ABD önderliğindeki Batı Bloğu ile SSCB önderliğindeki Doğu Bloğu arasındaki mücadele sebebiyle ikiye bölünen ülkede

sanayileşme sürecinde devletin etkin bir rol oynadığı görülmektedir. 1940'lı yıllarda Kore'de toplam 23,5 milyon nüfusun 7,9 milyonu Kuzey ve 15,6 milyonu Güney'de yaşamaktaydı. Yine bu dönemde kimyasal ürünlerin % 83'ü, metal ürünlerinin % 90'ı Kuzey kısmında üretilirken; tekstil üretiminin % 85'i makine üretiminin % 72'si ve işlenmiş gıdanın % 64'ü Güney kısmında üretiliyordu. Yani hafif sanayi ve makine üretiminin büyük bir kısmı Kore'nin güneyinde üretilirken, kimya sanayi, elektrik enerjisi ve metal üretimi Kore'nin kuzeyinde yer almaktaydı (Çakmak, 2016: 153). Güney Kore, 1953'teki üç yıllık iç savaş sonrası oldukça zor durumdaydı. Ülke haraptı, altyapı yıkılmış, ekonomi parçalanmış, ancak sermaye ve teknik personel yokluğu, ülkeyi yeniden ihya etmek açısından önemli bir engeldi. Güney Kore Amerikan yardımıyla gıda ihtiyacını karşılayabiliyordu.

1980'li yıllara kadar askeri yönetimlerin iktidarda olduğu Güney Kore'de 1948-60 yılları arasında iktidarda olan Singman Ri'nin bağımsız bir gelişme politikası izlemeye başlaması ve Kuzey Kore ile birleşmeye çalışması iktidardan düşmesine neden oldu. 1945-1953 yılları arasında ülke, ciddi bir iç kargaşa ve bölünme yaşamıştı. Bu bölünme Güney Kore'nin ekonomisini bozmuştu. Doğal kaynakların büyük çoğunluğu kuzeyde kalmış ve savaş nedeniyle altyapısı büyük ölçüde tahrip olmuştu. Kimya, metal ve tekstil sanayileri çalışamaz durumdaydı (TASAM, 2007: 9-10). Yetişmiş insan gücü de iç savaşta büyük bir kayba uğramıştı.

1948-69 yılları arasında büyük bir kısmı ABD olmak üzere, toplam 3 milyar dolar dış yardım almıştı. Güney Kore'nin yükünü çekmek istemeyen ABD, iktidara gelen bir başka diktatör Park döneminde, ülkeyi Japonya ile ekonomik işbirliğine zorlamaya başladı. Ucuz iş gücüne sahip olan ülkeye Japonya'nın sanayi yatırımları yapmasıyla sanayileşme sürecine katkı sağlamıştı. Güney Kore'ye yatırım yapan Japon şirketleri, Japonya'da büyük ölçekli olan şirketlerle rekabet edemeyen küçük ölçekli şirketlerdi (Ulrich, 1984: 30-75).

4.1. Planlı Kalkınma Dönemi

Japon egemenliği döneminde bir general olarak hizmet veren General Park yönetimindeki askeri hükümet, bedeli ne olursa olsun, "ihracat hamlesi" politikasıyla durgun olan ekonomiyi yeniden canlandırma hedefine odaklanmıştı. Doğal kaynaklar bakımından oldukça yetersiz olan ve ekonomisi dış yardımlarla ayakta duran Güney Kore, 1960'lı yılların başlarından itibaren *ihracata yönelik kalkınma stratejisi* modelini benimsemiştir (Hava, 2021: 2177). 1962 yılında dört alanda büyüme hedeflenmişti. Bu hedefler:

- Ülkeye modern sanayiye getirmek.
- Modern sanayi ile birlikte bunun gerektirdiği teknolojiyi ve teknik bilgiyi (know-how) devralmak.
- Ülkedeki neredeyse yegâne kalkınma kaynağı olan ucuz iş gücü nedeniyle, öncelikle, emek yoğun alanlarda ihracata yönelik sanayileşme yoluyla işsizliği

azaltmak böylece iç piyasayı canlandırmak, daha sonrada dış ticaret açığını kademeli olarak azaltmaktı.

Güney Kore, devlet öncülüğünde ihracata yönelik sanayileşme hamlesini planlamaya başlamıştı. Güney Kore’de müdahaleci bir sanayileşme politikası, “*Ne pahasına olursa olsun iktisadi büyüme.*” parolasıyla ifade edilebilir. Fakat hammaddesi ve sermayesi oldukça yetersizdi. Ülkenin kalkınmada yegâne kaynağı ucuz işgücü ve Japonya’da rekabet edemeyen, düşük teknolojlili şirketlerin Güney Kore’ye yaptığı yatırımlardı. Çünkü sanayileşme nedeniyle Japonya’da artan işgücü ücretleri ve meydana gelen çevre kirliliği nedeniyle Japon Hükümeti’nin aldığı önlemler girdi maliyetlerini de artırmıştı. Böylece Japon kapitalist sisteminin devamlılığına da yardım edilmiş olunacaktı.

Tablo 1: Güney Kore’nin 1962-1996 Yılları Arasında Benimsediği Kalkınma Planları

Plan Dönemleri	İktisadi Hedefler	Ana Siyasalar
1962-1971 (1. ve 2. Plan)	Kendi kendine yetebilen bir iktisadi yapı oluşturmak Fakirlik kısır döngüsünden kurtulmak Ekonomide büyümeyi sağlamak	İhracata yönelik büyüme stratejisi uygulamak Hafif Sanayiye önem vermek böylece işsizliği ortadan kaldırmak
1972-1981 (3. ve 4. Plan)	Sanayi yapısını yenileştirmek Teknoloji alanında gelişmek ve verimliliği artırmak	Önceliği ağır sanayiye vermek Sosyal sermaye yatırımlarını genişletmek
1982-1991 (5. ve 6. Plan)	İktisatta rekabet gücünü artırmak Gelişmiş bir iktisadi yapının temellerini oluşturmak	Dışa açık iktisat ve istikrar politikalarının uygulamaya konulması
1992-1996 (7. Plan)	Mikro elektronik, yeni malzemeler, sağlıkla ilgili kimyasallar, biyomühendislik, optik ve havacılık gibi yüksek teknoloji alanlarını geliştirmek Güney Kore genelinde sanayinin coğrafi dağılımını daha iyi dengelemek için yedi eyalet şehrinde yüksek teknoloji alanlarını geliştirmek Güney Kore genelinde sanayinin coğrafi dağılımını daha iyi dengelemek için yedi eyalet şehrinde yüksek teknolojlili üretim tesisleri inşa etmek ve bunun için hükümet ve sanayinin birlikte çalışması	Liberalleşmeye devam ederek devletin ekonomi üzerindeki etkisini en aza indirmek ve özel sektörü güçlendirmek İleri sanayi iktisadi yapısını oluşturmak İktisadi sosyal eşitliği sağlamak Sanayileşmekte olan bir toplum olarak ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim-öğretim sistemini yeniden düzenlemek

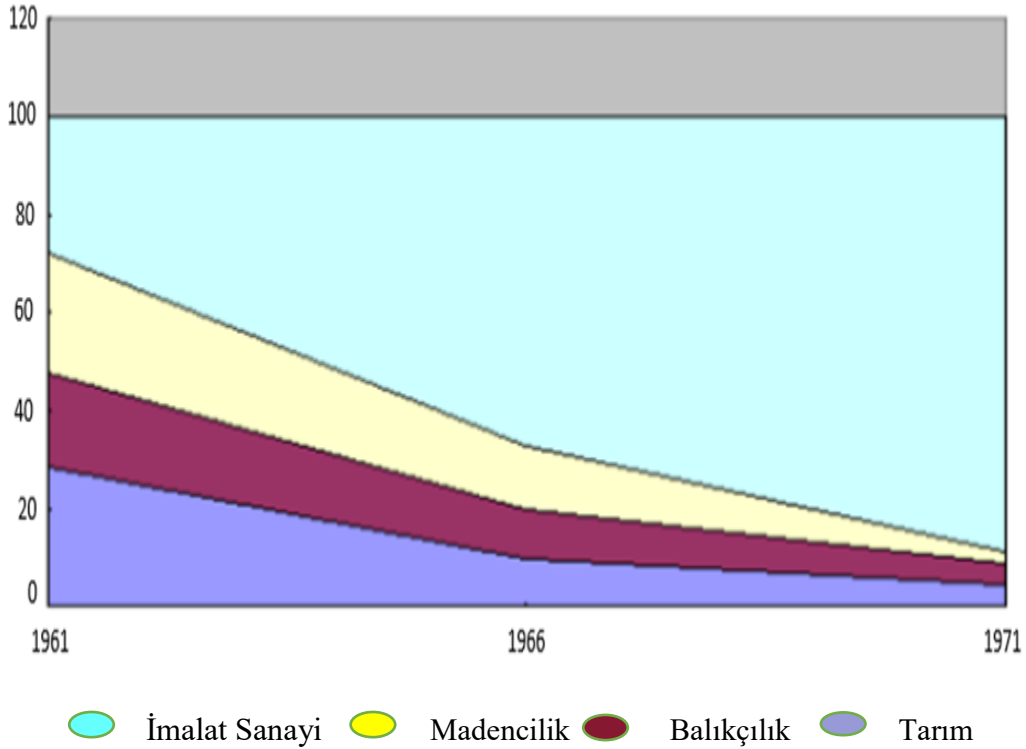
Kaynak: Hava 2021: 2179

Tablo 1’de görüldüğü gibi Güney Kore devleti, planlama döneminde devlet, öncelikle iktisadi hedeflerini ortaya koymuş, hedefler doğrultusunda ana siyasalarını da belirlemiş ve bu plan doğrultusunda hareket etmiştir. 1962–71 arası Birinci ve İkinci Kalkınma Planları döneminde ülkede emek yoğun ihracat politikası yürüten Güney Kore, işsizliği azaltarak halkın alım gücünü artırmayı ve böylece iç pazarın güçlenmesini amaçlamıştı. Devlet belirtilen iktisadi planlama ile birlikte ihracatı

teşvik etmek için sanayi kompleksleri kurmayı hedefledi (Yoo, 2008: 49). Bu düşünce için 1964'te İhracat Endüstrisi Kompleksinin Geliştirilmesi Yasası yürürlüğe girdi. Bu çerçevede Seul'ün Guro bölgesine sanayi kompleksi kuruldu. Güney Kore hükümeti ihracat endüstrisini desteklemek için yasal altyapıyı oluşturmaya devam etti. 1967'de Ticaret Yasası, İhracatı Teşvik Yasası ve İhracat Teşvik Sübvansiyonunun Ödenmesine İlişkin Geçici Tedbir Yasası'nı birleştiren Ticaret İşlem Yasası yürürlüğe girdi.

Birinci Kalkınma Planı çerçevesinde elektrik, gübre, sentetik iplik, çimento gibi emek yoğun sanayi kollarına ağırlık verilmiştir (Eski, 1989: 18). İkinci Kalkınma Planında önceki kalkınma planında olduğu gibi ihracata yönelik sanayileşme hedefine sadık kalınmıştır. İhracatı teşvik etme tutumunun bir sonucu olarak ülkenin iktisadi yapısı tamamen değişti. Tarım, 1961 ve öncesi yıllarda ülke ekonomisindeki ana sektördü. Toplam ülke ihracatının % 28,6'sını tarım, % 19 balıkçılık ve 24,7'sini madencilik imalat sanayi ise %27,7'sini gerçekleştirmekteydi. Ülkede gerçekleştirilen iki ekonomik kalkınma planı (1962-66 ve 1967-71) dönemleri sonlarında ise imalat sanayisinin ihracatı hızla büyüyerek 1966'da % 60'ın üzerine ve 1971 yılında da % 70'in üzerine çıkmıştır.

Şekil 2: Güney Kore'nin İlk İki Kalkınma Planı Döneminde Sektörler Bazında İhracat Oranları

Kaynak: Yoo, 2008: 49

Devlet, Üçüncü ve Dördüncü Kalkınma Planları dönemlerinde, yani ağır sanayi ve kimya sanayinin gelişme dönemi de denilebilecek bu dönemde 1980'li yıllara kadar on yıl içinde demir-çelik, gemi inşa, makine, elektronik, petro-kimya ve metalürji dallarında dünya pazarlarında da rekabet eder hale gelmeyi hedeflemiştir. Güney Kore rekabeti, titiz bir şekilde koruyarak büyüttüğü çaboller aracılığı ile yapmayı amaçlamıştı. Devlet çabollere vergi indirimi ve düşük faizli kredi imkânları tanımak suretiyle onların güçlenmesini sağlamıştı. 1960'lı yılların başlarında çaboller yoktu. 1973 yılına gelindiğinde ise en büyük beş çabol imalat sanayinin % 8,8'ini, 1978'de %18,4'ünü üretiyordu. 1981'de en büyük on çabol, Kore ihracatının % 43'ünü 1982'de % 58'ini gerçekleştirmekteydi (Koo, 1996: 293-295). 1973 petrol krizinin etkilerini hisseden Güney Kore, 1974 yılında nispeten yavaş bir büyüme yılı geçirdi. Ancak artan petrol fiyatlarının döviz kazanma ve biriktirme ihtiyacını artıracaklarını gören politika yapıcılar, Kore'nin kalkınmanın "bir sonraki aşamasına" girmeye hazır olduğu sonucuna vardılar. Makine aletleri, gemi yapımı ve diğer mühendislik endüstrileri de dâhil olmak üzere "ağır sanayi"nin geliştirilmesine başlamak için önlemler aldı (Krueger, 1987: 33).

Güney Kore, ihracat firmalarına Ar-Ge desteği vermeyi de ihmal etmemiştir. Bu kapsamda; Kore Kimyasal Teknoloji Araştırma Enstitüsü, Kore Enerji Araştırmaları Enstitüsü, Kore Makina ve Metal Enstitüsü, Kore Okyanus Araştırmaları Enstitüsü, Elektronik ve Telekomünikasyon Araştırma Enstitüsü ile Kore Standartlar ve Bilimsel Araştırma Enstitüsü gibi araştırma kurumları, yeni teknolojilerin endüstriye uyumunu sağlaması için hükümet tarafından kuruldu (Hava, 2021: 2190). Devletin planlama, Ar-Ge desteği, vergi indirimleri ve düşük faizli kredilerle desteklediği ihracat firmalarının ağır sanayi ve kimya sanayinin ürettiği ürünler toplam ihracatta 1972'de yüzde 25,3 pay alırken 1982'de bu oran yüzde 52,8'e çıkmıştır. Ancak ihracata yönelik kalkınma süreci bazı sorunları da beraberinde getirmişti. Bu çerçevede sanayideki gelişmenin bir sonucu olarak vasıflı teknik elemana yönelik artan talep vasıflı ve vasıfsız işçiler arasında ücret farkını üç katına çıkarmıştı. Ayrıca sektörler arasında çeşitli dengesizlikler meydana gelmiş ve toplumsal alanda General Park'ın öldürülmesiyle sonuçlanan bazı sorunlar meydana gelmişti (Krueger, 1987: 12).

Ülkenin Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarında toplumsal gelişme planları olarak da adlandırılmaktadır (Savada ve Shaw, 1990). Hükümet iktisadi rekabet gücünü artırmak ve gelişmiş bir iktisadi yapının temellerini oluşturmak üzere sektörler arasında ortaya çıkan sosyal ve ekonomik dengesizlikleri gidermeyi kendisine hedef olarak belirlemişti. Hükümet bozulmaya başlayan ekonomiyi toparlamak için 17 Nisan 1979 tarihinde Kapsamlı İstikrar Programı'nı yürürlüğe koymuştu (Krueger, 1987: 35).

Programla sıkı para ve maliye politikasının benimsenmesi, fiyat istikrarının sağlanması hedeflenmişti. Program ayrıca sanayi yatırımlarında ortaya çıkan dengesizliklerin giderilmesi ve piyasanın liberalleştirilmesi ithalattaki kotaların

kaldırılması gibi konuları içermiştir (Hava, 2021: 2182). Bunlara ek olarak bankalar özelleştirildi, yeni faiz politikası benimsendi, ağır sanayi ve kimya sanayine verilen krediler donduruldu. Ülke ihracatının önemli bir kısmını gerçekleştiren çabollerin kartelleşmelerine ve fiyatları sabitlemelerine engel olmak için tedbirler alındı. Ar-Ge faaliyetlerinin ve teknolojik projelerin teşvik edilmesi için düzenlemeler yapıldı. Hükümet aşırı korumacılığı kaldırarak ekonomide liberalleşme yönünde adımlar atmıştır. Bu dönemde uygulamaya konulan bir diğer politika da yabancı sermayeyi teşvik politikasıydı. Bu amaç doğrultusunda Yabancı Sermaye Kanunu çıkarılmıştı. Buna göre yabancı yatırımlar için vergi ertelemesinin yanında Pozitif Liste ve Negatif Liste uygulamalarıyla birlikte yabancı yatırımların ülkeye gelişini özendirilmişti.

Yedinci Kalkınma Planı döneminde Güney Kore; Devleti mikro elektronik, yeni malzemeler, sağlıkla ilgili kimyasallar, biyo-mühendislik, optik ve havacılık gibi yüksek teknoloji alanlarını geliştirmeyi hedeflemişti. Güney Kore genelinde sanayinin coğrafi dağılımını daha iyi dengelemek için yedi eyalet şehrinde yüksek teknoloji üretim tesisleri inşa etmek de hedefler arasındaydı (Savada & Shaw, 1990). Bu hedefler ise hükümet ve sanayinin birlikte çalışması ile gerçekleştirilmişti.

4.2. Planlı Kalkınma Sonrası Dönem

Asya Krizinin Güney Kore'yi etkilemesiyle birlikte hükümet 1997 yılında beş yıllık kalkınma planı uygulamasına son vermişti. Aynı yıl Kore hükümeti ile IMF arasında 57 milyar dolarlık yardım paketi anlaşması imzalanmıştı. Buna uygun olarak hükümet, mali sistemde ve firmaların yapılarında önemli reformlar gerçekleştirmişti. Bu çerçevede bankaların ve büyük firmaların borçlanmalarına sınırlar getirilmiş ve borç/sermaye yapısının güçlendirilmesine çaba gösterilmişti. 1998 yılından itibaren kısa vadeli programlar uygulanmaya başlanmıştı. Hükümet bu yılda uygulanan *Yeni Ekonomik Programda* öncelikle krizden kurtularak eski büyüme hızına ulaşmayı hedeflemişti. Kriz nedeniyle tüketim talebinde azalma yatırım talebinde azalmayı da beraberinde getirmiş ve bu da ihracatta azalmaya yol açmıştı (TMMOB, 2007: 72-74). Ancak uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikalarının sonucunda ülke krizden kurtulmaya ve yeniden ihracatı artırmaya başlamıştı. Güney Kore birkaç yıl içinde de borçlarından kurtularak küresel ticarete edinmiş olduğu mevki korumayı ve sürdürmeyi başararak çevreleştirilme tehlikesinden kurtulmuştu.

Güney Kore'nin 30 yıl gibi kısa bir süre içerisinde ihracat temelli kalkınmasında devletin öncü rolü önemli bir yer tutmuştu. Hükümet bunu başarılabilmesi için *Devlet Planlama Teşkilatı* kurmuş ve bu plan çerçevesinde hareket etmişti. Planlama teşkilatı üretim sektörlerinin hangilerine öncelik verileceğinin tespiti, işgücünün nitelikli hale getirilmesi için gerekli eğitim sürecini dikkate almıştı. Devlet Planlama Teşkilatı aynı zamanda üretilen malların piyasada daha rekabetçi olabilmesi için kalitenin artırılması ve yeni ürünlerin ortaya konulması için inovasyon çalışmaları da dâhil olmak üzere ülkenin içinde bulunduğu durumu göz

önünde bulundurmuş ve planlamasını ona göre yapmıştı (Berberoğlu, 1986: 118). Yedi ayrı kalkınma planı uygulayan Güney Kore hükümetleri, ekonominin ihtiyaçları doğrultusunda planlama süreçlerini başlatırken yine ekonominin gereklerine uygun bir şekilde planlama uygulamasına son vermeyi de bilmişti. Devlet öncülüğünde kalkınma politikası uygulanırken gerekli vergi kolaylıkları, ihracat sektörüne has kredi dağıtım sistemi ve bu şirketleri destekleme gibi araçları da kullanmak suretiyle ekonomideki öncü rolünü sürdürmüştür (TURKTRADE, 1988: 31).

Güney Kore hükümeti ihracata yönelik kalkınma sürecinde daha sağlıklı bir planlama için dış pazarlardaki gelişmeleri de dikkate almıştır. İhracat temelli kalkınma sürecinin başlangıcında ucuz işgücünden faydalanarak, yüksek teknoloji gerektirmeyen işgücü istihdamına yönelik sanayi için üretim yapma sürecinde, Ar-Ge çalışmalarına fazla ihtiyaç duyulmamaktaydı. Aynı zamanda Japonya gibi ülkeler teknoloji transferi konusunda da yardımcı olmaktaydı. Ancak Güney Kore'nin 1970'li yıllardan itibaren yüksek teknoloji ürünleri üretmeyi kendisine hedef olarak belirlemesiyle beraber, Güney Kore'yi kendilerine rakip olarak gören Japonya gibi gelişmiş ülkeler kendi pazar paylarının daralacağı endişesi ile Güney Kore'ye teknoloji transferini zorlaştırmışlardı. Bu durum Güney Kore hükümetini Ar-Ge konusunda ciddi adımlar atmaya zorlamıştır (Kim ve Dahlman, 1992: 441). Bu kapsamda ülkede etkili bir inovasyon sisteminin oluşturulması çalışmalarına hız verilmişti.

İnovasyonla merkez ülke olma arasında doğrudan bir ilişki, Güney Kore örneği ile meydana çıkarken aynı zamanda azgelişmiş/çevre ülke ile inovasyon arasında da ilişkinin varlığı görülmektedir. Azgelişmiş ülkelerde “orta gelir tuzağı” olarak adlandırılan engelin aşılamamasının nedenlerinin anlaşılması için gerçekleştirilen araştırmalarda, “orta gelir tuzağında” ekonomilerin inovasyon kapasitesiyle alakalı olduğunun görülmüştür (Efe, 2016: 78). Özellikle sermaye birikiminin yetersizliği orta gelir tuzağına düşmek için bir sebep olabilmektedir. Uzun erimli ve sürdürülebilir kalkınma için sermaye birikimi az olan çevre ülkeler, ilk olarak sermaye birikimine dayanarak büyümekle birlikte yeterli düzeyde sermaye birikimi elde edildiğinde ise uzun erimli kalkınması yenilikçi üretim ve inovasyonla gerçekleştirilebilirler. Tablo 2’de Güney Kore’nin Ar-Ge ve İnovasyon politikalarının gelişimi sunulmuştur.

Tablo 2’de de görüldüğü gibi Güney Kore’nin iktisadi kalkınma planlarıyla uyumlu bir şekilde ülkenin inovasyon ve Ar-Ge sistemi üç temel dönemden geçmiştir (Çakmak, 2016: 165). İlk dönem 1960-1970’li yılları içine alan düşük teknolojili emek-yoğun sektörlerin öne çıktığı imitasyon (taklit) dönemidir. Bu dönemde Ar-Ge’nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılasına oranı %1’in altındaydı. İkinci dönem 1980’li yıllarda yaşanan Transformasyon (Dönüşüm) dönemidir. Bu dönemde ithal ikameci emek yoğun üretim sürecinin azaldı, Ar-Ge yapısının inşası sadece kamu sektöründe değil özel sektörde de teşvik edilmişti. Bu dönemde özel sektörün Ar-Ge yapısının oranı % 80’e ulaşırken kamu sektörünün

oranı % 20 düzeyine gerilemiştir. Ar-Ge'nin Gayri Safı Yurtiçi Hasılasına oranı % 2'nin üzerine yükselmiştir.

Tablo 2: Güney Kore'nin Ar-Ge ve İnovasyon Politikaları

DÖNEMLER	AR-GE ve İNOVASYON POLİTİKALARI	
1960'lı yıllar	- Yabancı teknolojinin ithali - Bilim ve teknolojinin gelişmesi için gerekli kanunların oluşturulması - Üretim sürecinde bilimsel ve teknolojik altyapının artırılması Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü vb. kurulması	Ar-Ge/GSYH: % 0,3
1970'li yıllar	- Ar-Ge için gerekli kanunların oluşturulması - Taklit ve tersine mühendislik - Hükümet destekli 16 adet araştırma enstitüsünün kurulması	Ar-Ge/GSYH: % 0.4-0.8 Kamu-Özel Sektör: 50/50
1980'li yıllar	- Yerli teknolojilerin geliştirilmesi - Ulusal Ar-Ge programının başlaması (1982) - Özel sektörün Ar-Ge laboratuvarlarının hükümet tarafından desteklenmesi	Ar-Ge/GSYH: % 0.8-2 Kamu-Özel Sektör: 20/80
1990'lı yıllar	- Yüksek teknolojiyi kullanan sanayilerin gelişimi - Üniversitelerdeki araştırmaların desteklenmesi - Oldukça İleri Milli Teknoloji Projesinin başlatılması	Ar-Ge/GSYH: % 2-3
2000'den sonrası	- Bilgi-esaslı iktisadın gelişimi - İcatçı Araştırma Programı", "Milli Araştırma Laboratuvarı Programı", "21. Yüzyıl Ar-Ge Programı" gibi programların başlatılması - Milli ve bölgesel inovasyon sistemlerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi - Biyo-teknoloji, nano-teknoloji ve bilgi-teknolojisi alanlarında Ar-Ge'nin artırılması	Ar-Ge/GSYH: % 3-5

Kaynak: Hong, 2010: 62

Son dönem 1990'lar sonrasını içine alan inovasyon dönemidir. Bu dönemde İcatçı Araştırma Programı, Milli Araştırma Programı ve 21. Yüzyıl Ar-Ge Programı gibi programları başlatmıştır. Bilgi-esaslı iktisadın gelişmesi biyo-teknoloji, nano-teknoloji alanlarında Ar-Ge programlarının artırılmasının hedeflendiği bu dönemde Güney Kore G-7 ülkelerinin gelişmişlik düzeyine ulaşmak amacıyla 1990'lı yıllarda sanayisini yeniden yapılandırmaya ve inovasyonu desteklemeye odaklanmıştır (Arslanhan ve Kurtal, 2010: 3). Ar-Ge programı ile birlikte yeni teknolojili malların icat edilmesi ve bu teknolojilerin üretim sürecinde kullanılarak yabancı ülkelerle rekabet edebilen ürünlerin üretimi gerçekleştirilme sürecine girilmiştir. Bu dönemde Ar-Ge'nin Gayri Safı Yurtiçi Hasılasına oranı % 5'e kadar yükselmiştir. 1980'lerde teknoloji yatırımları 480 milyon dolar iken 2000'li yılların başında bu rakam 20 kat artarak 10 milyar dolar olmuştur (Oğuztürk, 2011: 51-52).

5. Sonuç

Kore yarımadası 1910 yılında bir Japon kolonisi haline gelmiş ve 1945 yılında Japonya'nın yenilmesi sebebiyle bağımsızlığını kazanmıştır. Ancak stratejik önemi sebebiyle Kore yarımadası bağımsızlığını bir bütün olarak sürdürememiştir. Bu durumun ortaya çıkışında İkinci Dünya Savaşı'nın galip ülkeleri olan ABD ve SSCB arasında mücadele alanı olmuştur. Batı Bloğunun hegemonik gücü ABD ile Doğu Bloğunun hegemonik gücü olan SSCB arasındaki mücadele sonucunda ülkede iç savaş meydana gelmiş ve sonuçta Kore devleti ikiye bölünmüştür. Bölünme sonrasında Kore'deki toplam 23,5 milyon nüfusun 7,9 milyonu Kuzey Kore'de 15,6 milyonu Güney Kore'deydi. Bölünme sonrasında İşlenmiş gıda sanayi dışında, sanayinin büyük bir kısmı kuzeyde bulunmaktaydı. Bu şartlar altında, zaten iç savaştan yeni çıkmış olan Güney Kore'yi 1950'li yıllarda ve 1960'lı yılların başlarında, oldukça yoksul altyapısı yıkılmış, personel bakımından yetersiz bir ülke olarak tanımlamak mümkündür.

Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde ülke, sanayileşmiş bir ülke haline gelmiştir. Bu çalışma Modern Dünya Sistemi kuramı çerçevesinde Güney Kore'nin başarı öyküsünü incelemişti. Modern Dünya Sistemi kuramına göre MDS sistemi 16. yüzyılda Batı Avrupa'da devlet arası mücadele sonucu ortaya çıkan kapitalist dünya ekonomiye dayanan bir sistemdir. Kapitalist dünya ekonomi bu kurama göre, kapitalist üretim biçiminin sermaye birikimini belirli ve sınırlı bölgelere yoğunlaştırması temelinde gevşek ve zayıf bir şekilde birbirine bağlı hiyerarşik bir siyasi yapı ortaya çıkmaktadır. Bu yapıda merkez ülkeler ağırlıklı olarak yüksek teknolojiye dayanan sanayi üretiminin yapıldığı devletler konumundadır. Bu çerçevede emek gücünden başka kaynağı bulunmayan Güney Kore değerlendirildiğinde, bir Japon kolonisi olan bu devletin 1960'lı yıllarda başlatmış olduğu devlet üncülüğünde ihracata dayalı ve planlı kalkınma çabası bu ülkenin merkez ülke olma çabasıdır. Bu planlı kalkınma çabası sonuç verdi ve 1980 yılında dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkelerinden biri oldu.

Ancak emek gücünden başka kaynağı bulunmayan Güney Kore sanayileşme/merkez ülke olma çabasını kendi emek gücünün fedakârlıkları ve dış kaynaklardan borçlanarak yapmak zorunda kalmıştı. Bu çerçevede çabollerin ortaya çıkmasına çaba göstermiştir. Bu şirketler için düşük faizli kredi ve vergi indirimi dâhil olmak üzere çeşitli kolaylıklar sağlamıştır. Dünyada yaşanan iktisadi buhranlara bağlı olarak borçlanma süreci ülkenin iktisadi yapısında kırılğanlıklara yol açtığı gibi çabollerin tekel konumu nedeniyle dış piyasalarda rekabet edemez konumda olduklarını göstermiştir. Bu çerçevede 1997 yılında yaşanan Asya Krizi ülkenin IMF'den 57 Milyar dolarlık borç antlaşması imzalamasıyla sonuçlanmıştır. Yaşadığı bu süreci iyi okuyan Güney Kore Hükümeti, ülkenin kalkınmasında aktif rol oynayan ve çabolleri destekleyen kalkınma planı uygulamasına son vermiştir. 1998 yılından itibaren kısa vadeli programlar uygulamaya başlamıştır.

Bu çerçevede hükümet, mali düzende ve çabollerin yapılarında önemli kurumsal ve mali inovasyonlar yapmıştır. Büyük sanayi şirketleri olan çabolleri dış rekabete açmış; onların borçlanmalarını sınırlandırmış ve borç/sermaye yapısının güçlendirilmesine çaba gösterilmiştir. Ayrıca çabollerin dış pazarlarda daha iyi rekabet edebilmesi için Ar-Ge çalışmalarına ve dolayısıyla teknolojik inovasyona ağırlık vererek bu şirketlerin özgün ve yüksek teknoloji ürünleriyle dış pazarlarda rekabet etmesinin önünü açmıştır. Böylece ülke krizden kurtularak ihracatını yeniden ihracatı artırmayı başarmış ve kısa bir süre içerisinde de borçlarından kurtularak küresel rekabette merkez ülke olma çabasını sürdürmeyi başarak çevreleştirilme tehlikesinden kurtulmuştur.

Bu kapsamda Güney Kore'nin sanayileşme/merkez ülke olma çabasında MDS kuramının ciddi bir açıklama gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. MDS kuramının devletlerarası rekabetin sanayileşme/merkez ülke olma sürecinin itici gücünü oluşturduğu savı, devletin öncü rolünün önemine vurgu yapmaktadır. Güney Kore'nin hem planlı kalkınma hem de kısa vadeli programlar döneminde devlet daima öncü roldedir. Bu rol sanayileşme/merkez ülke olma çabası içerisinde olan ülkeler için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Devlet hem kamu sektörünü hem de özel sektörü kalkınma amaçları doğrultusunda yönlendirme, onların ihtiyaç duyduğu eğitim desteği başta olmak üzere Ar-Ge yatırımları vergi indirimleri; dış piyasalarda pazar bulma gibi birçok konuda daima öncü bir rolde olmalıdır.

Kaynakça

Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P. (2002). *Competition and Innovation: An Inverted U Relationship*. National Bureau of Economic Research, Cambridge.

Arslanhan, S., ve Kurtsal, Y. (2010). *Güney Kore İnovasyondaki Başarısını Nelere Borçlu? Türkiye İçin Çıkarımlar*. TEPAV Politika Notu.

Aytekin, G. K. (2015). Güney Kore'nin İhracata Dayalı Büyüme Modeli Kapsamında 2023 Türkiye İhracat Stratejisi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(8), 63-86.

Berberoğlu, C. N. (1986). Güney Kore Masan Serbest Bölgesi. *Anadolu Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1).

Chang, H.-J. (2018). *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çakmak, U. (2016). Güney Kore'nin İktisadi Kalkınmasının Temel Dinamikleri (1960-1990). *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 151-171.

Çivi, E. (2001). Rekabet Gücü : Literatür Araştırması. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 8(2), 21-38.

Data, I. I. (2005). Oslo manual. *Paris and Luxembourg: OECD/Euro-stat*.

Dereli, D.D. (2017). Technology Management in Global Competition and Competitive Advantage. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195(3), 1365-1370

Er, P. H. (2013). Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 75-85.

Eski, H. (1989). *İhracata Yönelik Sanayileşme Stratejisi ve Güney Kore Deneyi*. İzmir: EBSO Yayınları.

Efe, A. (2016). *Kalkınmacılıkta Temel Riskler ve Çözümler*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing

Vigoda-Gadot, E. (2016). *Building strong nations: Improving governability and public management*. Routledge.

Hava, H. T. (2021). İhracata Yönelik Kalkınma: Güney Kore Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 2174-2201.

Hong, Y. S. (2010). *Private-Public Alliances for Export Development: The Korean Case* (Cilt No: 102). CEPAL, Serie Comercio International.

İnan , H. (2010). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Köylü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

İleri, H., Horasan, A. (2010). Küresel Rekabet Ortamında İşletmelerin Teknoloji ve Ar-Ge Yönetimlerinin Rekabete Etkileri Üzerine Araştırma ve Örnek Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi*, 13(1-2), 171-190.

Kennedy, P. (2017). *Büyük Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kim, L., ve Dahlman, C. J. (1992). Technology policy for industrialization: An integrative framework and Korea's experience. *Research Policy*, 21(5), 437-452.

Koo, H. (1996). Güney Kore'de Gelir Dağılımının Ekonomi Politikası. F. Şenses, ve F. Şenses (Dü.) içinde, *Kalkınma İktisadının Yükselişi* (S. Öztürk, Çev., s. 285-303). İstanbul: İletişim Yayınları.

Krueger, A. O. (1987). *The Importance of Economic Policy in Development: Contrasts between Korea and Turkey*. National Bureau of Economic Research, Cambridge.

Küçükkalay, A.M. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 2, 51-68.

Martin, S., ve Theeuwes, J. (2006). Competition and Innovation. *Journal of Industrial Organization Education*, 1(1), 1-18.

Nicolas, C.L. ve Cerdan, A.L.M. (2011). Strategic Knowledge Management, Innovation and Performance. *International Journal of Information Management*, 31, 502-509.

Oğuztürk, B. S. (2011). Güney Kore'nin Kalkınmasında İnovasyonun Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 48-53

Oslo Manual, (2018) *Guidelines For Collecting, Reporting And Using Data On Innovation*. OECD. Paris. https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html (Erişim Tarihi 06.02.2025)

Özel, M. (1995). *Piyasa Düşmanı Kapitalizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.

President's Commission on Industrial Competitiveness (1985). *Report of the President's Commission on Industrial Competitiveness*, Washington

Rifkin, J. (2014). *Üçüncü Sanayi Devrimi-Yanal Güç, Enerjiyi, Ekonomiye ve Dünyayı Nasıl Dönüştürüyor*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Roblec, V., Mesko, M., ve Krapez, A. (2016). A Complex View of Industry 4.0. *SAGE Open Journal*, 1-11.

Savada, A. M., ve Shaw, W. (1990). South Korea: A Country Study. *Washington: GPO for the Library of Congress*.

Schumpeter, J. A. (1939). *Business Cycle: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. NY and London: McGraw-Hill.

Smith, A. (2009). *Ulusların Zenginliği* (Cilt I). (M. Saltoğlu, Çev.) Ankara: Palme Yayıncılık.

TASAM. (2007). Güney Kore Nükleer Teknoloji İnceleme Gezisi. Stratejik Rapor No:18, Nisan 2007, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) Yayınları, İstanbul.

TMMOB. (2007). Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri. TMMOB Sanayi Kongresi 2007 Oda Raporu, 68-75. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/403675579f61145_ek_0.pdf (Erişim Tarihi: 07.11.2024).

TURKTRADE. (1988). Güney Kore'de İhracat Teşvikleri. *Durum Dergisi*.

Ulrich, H. L. (1984). *Güney Kore Bir Model Olabilir mi?* (E. Özbek, Çev.) Ankara: Belge Yayınları.

Wallerstein, I. (1998). *Jeopolitik ve jeokültür*. İstanbul: İz Yayınları.

Wallerstein, I. (2004). *World Systems Analysis*. London: Duke University Press.

Yoo, I. (2008). Korea's Economic Developments: Lessons and Suggestions for Developing Countries. *Korean Social Science Journal*, XXXV(1), 31-63.

Yazıcı, S. (2016). 19. Yüzyılda Mısır'da Devletin İnşası (Osmanlı Cihan Devletinden Modern Dünya Sistemine). Ankara: TODAİE Yayıncılık.

Yazıcı, S. (2018). İnovasyon, Rekabet Ve Devlet. *Electronic Turkish Studies*, 13(13)

Yorgancılar, F.N. (2011). Sürdürülebilir Rekabet Anlayışı Olarak Yenilik Yeteneği. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(21), 379-425.

Zerenler, M., Türker, N., Şahin, E. (2007). Küresel Teknoloji, Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) ve Yenilik İlişkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 653-667

<http://latin-dictionary.net/definition/23919/innovo-innovare-innovavi-innovatus> (Erişim Tarihi 27.01.2025).

<https://ppt-online.org/325746> (Erişim Tarihi:19.12.2024)